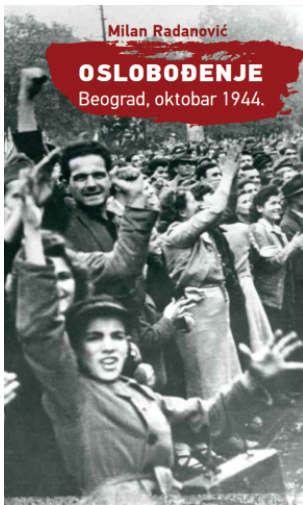


## ПРИКАЗ КЊИГЕ „ОСЛОБОЂЕЊЕ: БЕОГРАД, 20. ОКТОБАР 1944“, МИЛАНА РАДАНОВИЋА

Никола Тошић Малешевић\*  
Министарство одбране Републике Србије,  
Универзитет одбране у Београду, *Војно дело*



*Oslobođenje: Beograd, 20. oktobar 1944.*,  
Milan Radanović, Fondacija Roza Luksemburg –  
Regionalna kancelarija za jugoistočnu Evropu,  
Beograd, 2014, 436 strana

Историчар Милан Радановић је 2014. године, поводом јубилеја седамдесетогодишњице ослобођења Београда од немачке окупације у Другом светском рату, објавио књигу под насловом *Ослобођење: Београд, 20. октобар 1944.* У њој је детаљно описао ток борби за ослобођење југословенског/српског главног града и радост становништва и бораца по његовом ослобођењу. Књигу је издала „Фондација Роза Луксембург – Регионална канцеларија за југоисточну

Европу”, која је блиска немачкој левичарској политичкој партији *Левица (Die Linke)*, основаној 16. јуна 2007. године. (*Левица* је, по снази, тренутно трећа партија у Немачкој и њена најјача опозициона партија. Веома је наклоњена Републици Србији и српском народу. Не признаје једнострано проглашену независност Космета и сматра га њеним саставним делом. Такође, блиска је са грчком левичарском политичком партијом *Коалиција радикалне левице*, познатијом као *Сириза*, и пружа подршку њеној политици).

При изради овог дела Милан Радановић користио је разноврсну литературу – расправе, чланке, студије и монографије, као и историјске изворе – архивска документа, дневнике, мемоаре и архивску грађу.

Аутор је, поред осталих, користио следеће расправе и чланке: Младенко Цолић, *Основне информације о Зборнику докумената и података о НОР-у југословенских народа у Војно дело* бр. 4 из 1982. године; Срђан Цветковић, *Жртве комунистичког револуционарног терора у Србији после 12. септембра 1944. Истраживање Државне комисије за тајне гробнице у Hereticus* бр. 1–2 из 2011. године; Алекса Ђокић, *Од Златибора до Трста у Београдски батаљон Прве пролетерске брига-*

\* Аутор је спољни сарадник *Војног дела* и самостални истраживач – мастер историчар.

де; Живорад Ђурђевић, *Од Уба до Београда у Краљевачки батаљон*, II; Милован Целебић, *Дејства на комуникације у Југославији од 1. до 7. септембра 1944. године у Војноисторијски гласник* бр. 3 из 1970. године; Мухарем Кресо, *Услови живота и рада у окупираном Београду у Војноисторијски гласник* бр. 3 из 1972. године; Наил Реџић, *Пала је и Шећерана у Град борбе и слободе. Београд 1941–1944* и др. Од студија и монографија поменућемо: Симо Ћирковић, *Ко је ко у Недићевој Србији 1941–1944. Лексикон личности*; Сима Беговић, *Логор Бањица 1941–1944*, I–II; Бојан Димитријевић, *Војска Недићеве Србије 1941–1945*; Младенко Цолић, *Преглед операција на југословенском ратишту 1941–1945*; Милорад Гончин, *Деведесет друга српска космајска бригада*; Драгољуб Мирчетић, *45. дивизија НОВЈ*; Олга Манојловић Пинтар, *Археологија сећања. Споменици и идентитети у Србији 1918–1989* и др.

Од објављене архивске грађе Радановић је користио дневнике и мемоаре: *Источна Србија у рату и револуцији 1941–1945, Зборник докумената* (приредио Милан Борковић); *Зборник НОР-а, I/14, Борбе у Србији 1944. (16-31. октобар 1944)*; Владимир Дедијер, *Дневник*, III; Пеко Дапчевић, *За Београд; Зборник НОР-а, II/14, Документи Врховног штаба НОВ и ПОЈ (септембар-децембар 1944)*; *Зборник НОР-а, XII/4, Документи Немачког Рајха 1944–1945*; Јосип Броз Тито, *Сабрана дјела*, 24, 6. октобар-15. новембар 1944. (приредио Перо Дамјановић и др.) и друге. Такође, користио је документа из фондова Војног архива и Архива Југославије.

Предговор овом делу, под насловом *НОБ у раљама историјског ревизионизма*, написао је босанскохерцеговачки историчар и социолог Крунослав Стојаковић. У њему Стојаковић даје приказ аспеката историјског ревизионизма, критикујући ту појаву у свим републикама бивше СФР Југославије, а нарочито на просторима Републике Србије и Републике Хрватске. Такође, он скреће пажњу на тоталитаристички дискурс као антикомунистички чин, критикујући такав приступ у западним државама, истичући да оне тим дискурсом изједначавају фашизам и комунизам, а све у корист неолибералног капитализма који се уздиже као једини прихватљив систем владавине, док се комунизам и његов антифашизам брише из историјског сећања.

Основни текст књиге подељен је на три поглавља. У првом поглављу, под насловом *Београдска операција*, истиче се војностратешки значај ове операције. Описује се основа југословенско-совјетске војне сарадње, а затим говори о ослобођењу западне Србије, напредовању Црвене армије и НОВЈ у источној Србији и ослобођењу Баната. Такође, приказују се снаге колаборациониста на тлу Србије почетком јесени 1944. године, као и ослобођење северних делова Шумадије и пробој снага НОВЈ и Црвене армије према Београду. У другом поглављу, под насловом *Уличне борбе у Београду*, аутор најпре пише о пробоју спољне немачке одбране у Београду 13–14. октобра, а затим о пробоју њене унутрашње одбране који се догодио 14. октобра 1944. године. Описане су уличне борбе. Најпре оне око Славље и продор према „Лондону” и Народној скупштини, а затим у блоку зграда министарства и околним улицама, борбе на Чукарици, Звездари и Палилули, продор према Теразијама и Тргу Републике, као и борбе у Косовској и Дечанској улици. Одмах затим, описане су борбе око Трга Републике, заузимање зграде Народног позоришта, борбе на Дорћолу, разбијање Корпусне групе „Штетнер” на прилазима Београду и заузимање палате „Албанија” 19–20. октобра 1944. године. Аутор осли-

кава и заузимање Калемегдана, последње борбе на Чукарици, борбе за земунски мостобран и ослобођење Земуна. На крају овог поглавља описани су злочини немачких трупа над цивилним становништвом у Београду последњих дана окупације, као и бројање и сабирање жртава по завршетку Београдске операције. У последњем, трећем поглављу, под насловом „*Злочини ослободилаца*’ – *Задатак српске историографије високог приоритета*”, аутор критикује историјски ревизионизам појединих историчара којима су мете Београдска операција и Други светски рат уопште. Најпре се критички осврће на промену историјске парадигме код тих историчара, којом ослобођење града од немачког окупатора представљају као нову окупацију. Затим, бави се проценом и квантификацијом броја страдалих на подручју Београда после ослобођења, критикујући преувеличавање броја страдалих, што је редовна пракса ревизионистичких историчара. Описује и однос према заробљеним припадницима колаборационистичких снага. На крају, Милан Радановић анализира „регистар жртава” Државне комисије за тајне гробнице, за град Београд, указујући на многобројне грешке и нелогичности у њему и постављајући питање – да ли су оне случајне или намерне. Иако је ауторова критика историјског ревизионизма у овој књизи у многим случајевима оправдана, ипак се чини да је одређене историчаре и њихове радове неоправдано сврстао у ревизионистички табор.

Ова књига представља подсећање на борце НОВЈ и Црвене армије Совјетског Савеза, а и грађане Београда, који су ослободили југословенски/српски главни град од немачке окупације, као и на жртве које су сви они поднели како би остварили тај циљ. Иако се може рећи да су борбе за ослобођење Београда до сада описане много пута, ово дело представља вредност, будући да се већ дуго није појавио овако детаљан опис поменутих борби, па тако оно може постати корисно штиво, нарочито за млађе генерације које, чини се, не знају довољно о њима, као ни о другим догађајима из Другог светског рата.

На крају књиге налази се списак коришћених историјских извора и литературе. Књига је технички добро опремљена. Садржи велики број фотографија, табела и мапа са уцртаним положајима и правцима наступања снага НОВЈ, Црвене армије и немачких трупа. Књига је штампана у 600 примерака, а издавач је „Фондација Роза Луксембург – Регионална канцеларија за југоисточну Европу”, а извршни издавач је штампарија „Стандард 2” из Београда.